

Beseda je konj – vprašanje je samo, kdo jo jaha

*Sara Horžen**

V prispevku analiziram govorni položaj politika, voditelja informativnih oddaj in umetnika. Javni diskurz ob porastu populizma predstavlja spolzek teren, vsaka beseda (tudi grda) svoje mesto najde. Politik je v svojem besedišču vse bolj sproščen, voditelj informativnih oddaj skuša vztrajati pri nevtralnosti. Umetnik v času, ko javni diskurz zaznamuje politična korektnost, išče razpoke, skozi katere se lahko verbalno in fizično izraža. V prispevku se ukvarjam z govornim sporočanjem v povezavi s fizično prisotnostjo politika, televizijskega voditelja in umetnika, kar občinstvo lahko spremlja v živo ali prek videomedijev, medtem ko je telesnost radijskega voditelja poslušalstvu nevidna, kar pa ne pomeni, da ni dejavna. Prispevek sklenem s predstavitvijo umetniškega projekta, ki sloni na raziskavi aktualnega političnega in medijskega diskurza.

Ključne besede: javni diskurz, govorni položaj, politična korektnost, govorno sporočanje

The article highlights the speech position of a politician, the host of an informative show, and an artist. Public discourse during the rise of populism represents a slippery slope. Each word (even a bad one) hits the spot. Politicians are becoming increasingly relaxed in their lexicon, while host of an informative shows endeavour to remain neutral. In a time when public discourse is marked by political correctness, artists are looking for cracks through which they could express themselves verbally as well as physically. The article considers verbal communication in relation to the physical presence of the politician, TV host and artist, which the audience can observe either live or via video, while the corporeality of the radio host remains invisible to the listeners. This does not mean however that this corporeality is inactive. The article concludes with a presentation of an art project based on the research of current political and media discourses.

Keywords: public discourse, speech position, political correctness, speech communication

* Sara Horžen

Via Negativa – Društvo ustvarjalcev in raziskovalcev sodobnih scenskih umetnosti
horzensara@gmail.com

Brez dlake na jeziku

Slovenski pregovor pravi, da beseda ni konj. To pomeni, da ni tako velika in mogočna, kot je konj; vzamemo jo lahko nazaj, prekličemo. V retoriki, ki jo opažamo predvsem na političnem prizorišču v preteklih letih, politiki velikokrat izrečejo stvari, ki jih ne vzamejo nazaj. Če prevedemo pregovor Beseda ni konj v angleščino, bi to pomenilo *It doesn't hurt to ask or say something*. To lahko prevedemo kot Beseda ne boli. V času, ko populizem narašča, tako kot v tujini, kjer je paradni konj izrečenih besed, ki bolijo, nekdanji ameriški predsednik Donald Trump, tudi na domačem političnem parketu rožljajo kopita. Ob neposrednem udarcu podkovane besede iz ust politika te tudi večkrat zabolijo. Državljanji smo bili osupli zaradi načina komunikacije oblasti, ki je še posebej občutljiv del v tako nenadni in neznani situaciji, kot je epidemija. Od tega, da so nam grozili, da naj uživamo, dokler lahko, do obrekovanja s svinjami med biseri. Med veliko primeri omenjam tudi ministra za notranje zadeve Aleša Hojsa, ki je stopil na žulj opozicijskima poslancema. Obtožil ju je sodelovanja pri protestih proti pogoju PCT v Ljubljani 15. septembra 2021, ki so se v večernih urah sprevrgli v izgrede. Poslanca SD Matjaž Nemeč in Marko Koprivc sta od njega zahtevala, da se za izrečene besede opraviči v 48 urah. Hojs je potrdil, da beseda je konj; izrečenega ni vzel nazaj, poslanca sta tako napovedala vložitev tožbe.

To, da se politiki izražajo tako, da ujezijo ali užalijo marsikoga, seveda ni nekaj, česar pred epidemijo ne bi poznali. Janez Janša je v tvidu marca 2016 zapisal, da na »neki Facebook strani javne hiše ponujajo poceni usluge odsluženih prostitutk Evgenije C. in Mojce P. Š.« (G. C., G. K. 2021). Po zapisu je sledila sodna bitka zaradi razžalitve. Novinarki Evgeniji Carl je prvostopenjsko sodišče prisodilo odškodnino zaradi razžalitve, Janša pa se je obrnil na vrhovno sodišče z zahtevo za revizijo postopka. Vrhovno sodišče je 15. septembra 2021 zavrnilo njegovo zahtevo, češ da »uporaba Twitterja nikomur ne podeljuje neomejene pravice sporočanja« ter da je »podajanje vrednostnih sodb omejeno z (ne)obstojem zadostne dejanske podlage« (G. C., G. K. 2021). Čeprav je internetna doba prinesla veliko koristnih stvari, pa je omogočila tudi porast sovražnega govora na portalih in socialnih omrežjih. Nabiranje političnih točk se je iz nagovarjanja množic na javnih govorih razširilo na internetne platforme. Tako kot internet na eni strani predstavlja nov prostor za politično participacijo, aktivno državljanstvo in razvoj demokracije na sploh, na drugi strani ponuja prostor za širjenje tradicionalnih oblik socialne izključljivosti, nestrpnosti in diskriminacije (Samaluk v Motl 2009: 30).

V vsakdanjem diskurzu, tako javnem kot tudi zasebnem, se srečujemo s pogovori, kjer se lahko hitro spotaknemo ob občutljive tematike, ki jih določajo norme posamezne družbe. Beseda sama po sebi nima pomena. Pomen dobi glede na okoliščine, v katerih je izrečena, in tudi glede na govorni položaj človeka, ki besedo izreka. V zasebnih sferah si drznemo biti kdaj pa kdaj tudi žaljivi, ko pa z žaljivo besedo, izrečeno v javnem diskurzu,

kršimo družbene norme, pa lahko govorimo o politični (ne)korektnosti ali sovražnem govoru. Če povzamemo po ameriškem spletnem slovarju Merriam-Webster (2021), politična korektnost opredeljuje, da bi morali odpraviti prepričanja in jezik, ki žalijo politično občutljive teme, na primer žalitve na podlagi rase ali spola. Kot pravi Geoffrey Hughes, je izraz težko definirati, vendar meni, da želi politična korektnost poudariti človeško skupnost ter ustrezno zmanjšati ukoreninjene razlike in izključevalen odnos, odvracati od sodb in preganjati poniževalen jezik (Hughes 2021: 58). Kako definirati sovražni govor, je stvar širokih razprav, univerzalno definicijo pa je težko določiti. Ključno pri tem je zato zavedanje, da sociološka definicija sovražnega govora ni enaka pravni opredelitvi sovražnega govora; prav tako kazniv sovražni govor ni enak kot t. i. družbeno nesprejemljiv sovražni govor, tako kot tudi razžalitev oziroma žaljiv govor ni sovražni govor (Motl, Bajt 2016: 9). Sovražni govor močno posega v področje svobode govora, ki je temeljna človekova pravica. V aktualni populistični retoriki pravica do svobode govora prevečkrat postaja opravičilo za kršenje politične korektnosti. Pravico do svobode govora *Ustava Republike Slovenije* (1991) določa v svojem 39. členu, kjer je zapisano, da je »zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.« A svoboda govora ni absolutna. *Ustava Republike Slovenije* (1991) svobodo govora zameji s 63. členom: »Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti. Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.«

V državnem zboru so poslanci na več sejah v septembru 2021 razpravljali o predlogu novele zakona o varstvu javnega reda in miru. Po njem bi z globo od 500 do 1000 evrov kaznovali tistega, ki se:

v javnosti prepira, vpije ali se nedostojno vede do posameznika ali skupine, s takšnim vedenjem pa lahko povzroči vznemirjenje ali razburjenje ali ogrožanje posameznika ali skupine ali škoduje njihovem ugledu in takšno vedenje pooblaščenca uradna oseba prekrškovnega organa osebno zazna na kraju kršitve. (PSE/MO/MO 2021)

Predlog so sicer poslanci 22. septembra 2021 s tesno večino zavrnil. Na tej točki se odpira vprašanje: je šlo pri tem za poskus kastracije ljudstva, ki bi ga kaznovali ob verbalizaciji nekega nestrinjanja, medtem ko politiki izrečenih besed nimajo namena preklicati, pa čeprav so nekoga vznemirile? Politiki si torej drznejo ostati brez dlake na jeziku, medtem ko bi jezik javnosti moral ostati zaraščen.

Recimo bobu bob

Kako pa se v poplavi vsega tega izrekanja znajde voditelj informativne oddaje, ki je v vlogi nevtralnega poročevalca? Temeljna sestavina vsake demokratične družbe so tudi

svobodni, pluralni in neodvisni mediji. Vse preveč pa se dogaja, da mediji postajajo talci vladajoče garniture. Porast kršenja svobode medijev je v Evropski uniji povsem vidna na Madžarskem in Poljskem. Tudi v Sloveniji na trhljih tleh stojita tako Slovenska tiskovna agencija kot RTV Slovenija. Vse preveč je tudi napadov na novinarje in fotoreporterje različnih medijskih hiš. A kako naj o tem razmišljamo drugače kot *verba docent, exempla trahunt*.¹

Julija 2019 je na parlamentarnem odboru za notranje zadeve o mešanih policijskih patroljah ob slovensko-italijanski meji poslanec SNS Dušan Šiško ocenil, da je bilo ravnanje policista, ki je v začetku istega meseca na območju Nove Gorice v samoobrambi v nogo ustrelil tujca, ki je v Slovenijo prišel nezakonito, še mil ukrep in dodal: »Če bi mene vprašali, jaz bi mu dal šus v glavo.« (Dimnik Rikić, Celestina 2019) Novinarja Radia Slovenija sta v radijskem prispevku dobesedno citirala besede dotičnega poslanca. Nekateri mediji so o tem poročali drugače. Uporabili so lektorirano različico poslančevih besed, ki ne zabode tako zelo kot »šus v glavo«, npr. da je dodal, »da bi ga sam ustrelil v glavo« (PSE/MOZ 2019). V demokratični družbi je vloga medijev, da objektivno poročajo in seznanjajo javnost o meji med dovoljenim in nedovoljenim. Koliko imajo pri tem maneverskega prostora, jim lahko za vodilo služi tudi *Kodeks* Društva novinarjev Slovenije, ki v 21. členu navaja: »Spodbujanje k nasilju, širjenje sovraštva in nestrpnosti ter druge oblike sovražnega govora so nedopustni. Novinar jih ne sme dopustiti, če pa to ni mogoče, se morana nanje nemudoma odzvati oziroma jih obsoditi.« »Šus« je nižje pogovorna beseda, zato razumem odločitev nekaterih medijev za uporabo drugih, knjižno primernejših besed. A vendar je ob nedopustnem širjenju sovraštva še toliko bolj pomembno izpostaviti dejanske besede, ki jih izrečejo politiki. Če si javni govorec s pozicije moči v hramu demokracije privošči take besede, zakaj bi jo mediji olepševali z nevtralno poročevalsko pozicijo. Dejstvo je, da je vloga javnega medija gojenje kultiviranega govora, a včasih to ne pije vode, ko je treba reči bobu bob. Po drugi strani pa bi ob porastu žaljivega govora medije preplavile žaljivke in vulgarne besede, kar pa bi lahko okrnilo verodostojnost medija, njegovo uradno, zaupanja vredno poročevalsko pozicijo. Knjižni jezik je v tesni povezavi »s pojmi, kot so 'vladajoči razred' in 'vladajoča ideologija', /.../ v svoji navidezni nevtralnosti nosi s seboj pečat socialne in politične zgodovine« (Dolar 2003: 30). Nadalje Dolar to razloži s primerom, kako bi bilo, če bi voditelj *Dnevnika* bral vesti s prekmurskim naglasom. Zvenelo bi absurdno in komično, ker država po definiciji nima akcenta (prav tam: 31). Občutek, da voditelju informativne oddaje lahko prejelniki informacij zaupajo, zagotavlja njegova verodostojnost. Kot je ugotavljal že Aristotel, so »razlogi za to, da so sami govorniki prepričljivi, trije /.../ Ti razlogi pa so: pametnost, vrlina in dobrohotnost.

1 Besede učijo, zgledi vlečejo.

/.../ Govornik, za katerega velja, da ima vse te [tri] lastnosti, torej nujno vzbuja zaupanje poslušalcev.« (Aristotel 2011: 196)

V radijskem mediju je še toliko bolj zahtevno, predvsem pri poročilih, da govorec poslušalca prepriča s svojo verodostojnostjo, saj ima na voljo samo svoj glas, ta pa mora slediti zakonitostim kultiviranega govora/branja v javnem mediju.

Za govor bi lahko rekli, da je multimedialen, če ga primerjamo s pisnim izrazom, ki je enomedialen. /.../ Z glasom, človeškim krikom, so izrazne možnosti neizmerljive. Z menjavanjem barve glasu, jakosti, hitrosti govora, napetosti, z odmori, variacijami intonacij, vzkliki in krikom, z različnimi paralaličnimi in perilaličnimi konvencionalnimi ali naravnimi zvoki, z vsemi odtenki joka in smeha nastane govorna polifonija – in vsestranska občutenost. Z govorom praskamo, grizemo, se dotikamo, stiskamo, božamo, se prilizujemo, dobrikamo, vohamo. (Škarić 1996: 30–31)

Radijski voditelj je v svojem nastopu tako jezikovno kot tudi fizično omejen. »Kar imata jezik in telo skupnega, je glas, ki pa ni ne del jezika ne telesa. Glas izhaja iz telesa, a ni njegov del, je podlaga jezika, a tudi tu ni njegov del, v tej paradoksnih topologiji pa je prav glas tisto, kar ju družita.« (Dolar 2003: 109). Kot nakazuje Lacanova shema »preseka dveh krogov, kroga telesa in kroga jezika«, je glas »v elementu, ki je glede na oboje na nekem ekstimnem mestu, hkrati zunaj in znotraj« (prav tam).

Na Radiu Slovenija poročila potekajo v studiu, kjer voditelj sedi za mizo in od dajo bere z listov. Med branjem voditelj zavzame statični položaj pred mikrofonom. Vsako opletanje z glavo bi pomenilo razliko v glasu, ki ga mikrofona ujame na določenih točkah. Sproščeno, ki zagotovo vpliva na glas, težko zagotovi v skorajda statičnem telesu. Nekateri radijski govorniki imajo težavo, kako se sprostiti v tako določljivem položaju. Večkrat so zaradi tega zategnjeni v vratu in ramenih, kar lahko privede do pomanjkanja sape, nesproščene in tresočega glasu. Na nacionalnem radiu je treba za nastop v etru opraviti govorno izobraževanje, ki vključuje fonetiko in bralno interpretacijo. Po dveh semestrih uspešno opravljenega izobraževanja govorec lahko sede pred mikrofona nacionalnega etra. Vendar mnoge, vsaj na začetku, pesti nesproščeno. Zavedajo se, da sproščeno telo proizvaja čistejši in odločnejši glas, ki je pomemben za verodostojnost voditelja informativnih oddaj. Medtem ko si televizijski voditelj informativnih oddaj lahko telesno pomaga z nevtralno gestikulacijo, pa politik, katerega namen je, da prepričuje ljudstvo, lahko v nastopu v živo svoj govor podkrepiti z gestikulacijo, s katero lahko jasno nakazuje svoje vrednote. Geste so lahko tudi naučene in so uporabljene na ta način, da dosežejo čim širši krog občinstva. »Danes je sumljiva prav ta funkcija prepričevanja, pridobivanja (persuadivna funkcija), kajti od nje do manipuliranja z ljudmi z govorniško veščino je samo korak.« (Škarić 1996: 7)

Avgijev hlev

Kaj pa se zgodi, ko umetniško delo na temo izrekanja politike, o kateri poroča radijski medij v svoji besedilni in interpretacijski specifičnosti, postane performans? Via Negativa se je to odločila preizkusiti v produkciji z naslovom *Kastracija*. Via Negativa je v svojih 20 letih delovanja performativni teritorij zasedala predvsem s prisotnostjo telesa, fizičnostjo uprizoritvene situacije in akcije. V *Pojmovniku slovenske umetnosti 1945–2005* lahko preberemo, da je performans:

katerakoli situacija, v kateri je performerjevo telo v času in prostoru postavljeno v razmerje med performerjem in občinstvom. /.../ Umetniško delo se zgodi v času in prostoru in je enkratno ter neponovljivo. Umetnikova akcija je nosilec sporočila, ne le kot prisotnost in izraznost njegovega telesa ali kot vizualna plat dogodka, temveč so v ospredju njegova dejanja in izjave, ki jih posreduje. Performerje dojemamo kot kompleksne objekte v celostno prepletenem okolju. (Zgonik 2009: 222)

Z gotovostjo lahko trdimo, da delati politiko v prvi vrsti pomeni govoriti.

Temeljna poteza demokratičnega političnega govora pa je torej svoboda izražanja in mnenjska razlika, kar preprečuje, da bi intencionalne in vrednostne interpretacije pridobile položaj resničnih trditev. Zaradi razlik v interesih, željah in namerah se politični govor notranje členi na nasprotujoče si interpretacije iste dejanskosti. Zato je za ta politični govor značilen verbalni boj, ki se izraža v konfliktnem in pogajalskem govoru. (Gnamuš v Kernc 2005: 51)

Prav tako je govor osnova radijskega medija, v informativnih oddajah pa je ta večinoma izveden na podlagi vnaprej pripravljene besedila. Za Vio Negativo to pomeni priložnost oblikovanja formata, ki ga imenujejo verbalni performans, katerega osnovno orodje je beseda.

V govorni interpretaciji govorec zavestno zvočno oblikuje obe govorni plasti. Besedilno plat mu narekuje napisano besedilo (ustrezni naglasi, poudarki, izgovor fonemov, glasovnih premen itd.), z glasom pa izraža predvsem svoj emotivni odnos do besedila in razkriva svojo glasovno identiteto (jakost, barva, višina glasu). Glasovni govorni sloj govorcu predstavlja dokaj obširno ustvarjalno polje, ki kljub omejenosti z besedilom omogoča dovolj kreativne svobode. (Podbevšek 2013: 31–32)

Pri Vii Negativi prevladuje mnenje, da izgovorjena beseda performerja ne bi mogla biti nikoli tako surovo realna, če bi te besede performerju v usta polagal avtor nekega že obstoječega dramskega besedila. Pri projektu *Kastracija* pa gre za uprizoritev že vnaprej pripravljene besedila, ki je sestavljeno z virom novic. Alan Badiou pravi, da je gledališče v prvi vrsti umetnost maske, dozdevka, ki simbolizira vprašanje pomembnosti laži v gledališču 20. stoletja, predvsem gledališče Bertolta Brechta. Brecht je izpeljal razmik med igro in realnim, demontiral je vezi, ki realno združijo z

dozdevkom. Takšno distanciranje je za Badiouja aksiom umetnosti prejšnjega stoletja, ko je šlo za to, da iz moči fikcije naredimo fikcijo, da imamo učinkovitost dozdevka za realno. Hegel pa poudarja, da realno ni nikoli dovolj realno, da ga ne bi sumili dozdevka. Dozdevek mora pokazati surovost realnega (Lukan 2006: 2). Z odmikanjem iz institucionalnih gledališč, kjer so na voljo vsi mehanizmi, ki bi omogočali dozdevek, je Via Negativa realnost iskala v prostorih, kot so galerijski, kjer ni nič, kar bi dajalo vtis gledališča, tudi luč je pogosto nevtralna in ne spreminja svoje intenzitete. Fokus realnega je v performerjevih telesih. Realno se pri Vii Negativi kaže tudi v tem, ko pri gledanju pogosto dobimo občutek, da ni ničesar, kar bi bilo za njimi, zadaj, vse je v ospredju, »vse poteka kot neproblematičen medijski – »art« – *talk show*, zaporedje *stand-up* točk, ekshibicionistični *peep-show* ali celo *reality show*«, tako Lukan (2006: 2), ki izpostavlja tudi, da je pri Vii Negativi prisotna javna fizična eksplicitnost, tako v nagovoru kot izpostavljanju lastne telesnosti.

Kot piše v predstavitvenem besedilu performansa *Kastracija*, politična retorika, ki se ponaša s pravico do svobode govora, postaja vse bolj obscena. Politična igra je postala estetiziran medijski dogodek. Spin doktorji z verbalnimi destilacijami strateško kastrirajo javnost, ki se spreminja v hlev za ideološko vzrejo poslušne črede (Via Negativa 2021). Umetniški vodja Vie Negative Bojan Jablanovec razloži, da je obscenost v neposredni konotaciji z gledališčem. Dobesedno pomeni, da smo soočeni z nečim, kar bi moralo ostati zunaj scene in skrito pred našimi očmi. V klasičnem antičnem gledališču se je potencialno žaljiva vsebina (spolnost, umor itd.) vedno zgodila zunaj scene, o njej je poročal antični zbor. Če to igro premestimo v polje političnega, obscenost vstopi v neposredno razmerje s politično korektnostjo, hkrati pa se zgodi neka bistvena premestitev obscenega – obscena postane igra sama. Površino politične korektnosti začnemo dojemati kot resničnost, kot humano naravo človeka, kot nacionalni značaj, kot državotvorno držo. Obsceno zakulisje v obliki estetiziranega ekscesa postane medijski dogodek, ki to ideološko igro drži pri življenju. Funkcijo antičnega zbora so prevzeli mediji. Čeprav je danes obscenost učinkovita strategija za zasedanje medijskega prostora, z njo politika zavestno tvega določeno stopnjo kastracije. Kastracija je že vnaprej všteta v igro. Verbalne destilacije piarovskih spin doktorjev, moralnih avtoritet, mnenjskih voditeljev so danes prevladujoče strategije kastracije besede obeh pozicij moči. »Demokratska javnost« je v tem primeru kolateralna škoda, z javnostjo imata tako medij kot politika povsem različne načrte. Izid te obscene igre je kastracija javnosti. Verbalna diareja politične retorike je javni prostor spremenila v Avgijev hlev, ki pa ga performans *Kastracija* ne namerava po heraklejevsko očistiti, ampak v njem poiskati svoj bivanjski prostor. Avtorica performansa *Kastracija* deluje pod psevdonimom Glass Illka, kar je konceptualna odločitev.

E. Fischer-Lichte pravi, da performativna naloga nastopajočega

očitno ni v tem, da prikaže neki lik. Gre za to, da performer svojo lastno telesnost proizvede kot individualno in da umetniško telo, ki ga je ustvaril – tudi s pomočjo kostumov in šminke – dobesedno postavi v pravo luč. Pri tem se zdi povezanost z likom zgolj naključje. Navsezadnje ni lik uporabljen niti kot pretveza za performerjev nastop. Performer bi lahko nastopil tudi zgolj s svojim lastnim imenom. (Lukan 2013: 36)

Kot že narekuje sam naslov projekta *Kastracija*, se ta v tem projektu dogaja na vseh nivojih, tudi v smislu avtorice, ki se za namen projekta odpoveduje svoji identiteti, svoje izkušnje in znanje pa predaja umetniški personi Glass Illki. »Performer se zdi zgolj uporabnik, ne lastnik lastne identitete, lastnega telesa, lastnega imena. Med performerjem in njegovo identiteto se tako vzpostavi razlika, v kateri se performerjeva identiteta konstruira, proizvaja, oz. v kateri se sam konstruira oz. proizvaja kot njen nosilec.« (prav tam: 40) Glass Illka v performansu preigrava aktualne novice, ki jih vsakodnevno spremljamo v poročilih. Združuje jih v format radijske informativne oddaje, ki se odvija v živo pred občinstvom. Z njeno besedilno interpretacijo, s statično pojavo in intervencijami drugih performerjev se telo vseh

osvobodi tudi v odnosu do odrskega prostora, ki ni več kodificiran, hierarhiziran, temveč odprt za performerjeve multioperacionalistične raziskave: začne se poudarjeno odkrivanje zakonitosti prostora, njegovo naseljevanje (in ne več nasiljevanje), aktivna komunikacija z vsemi scenskimi elementi, svetlobo, zvokom oz. glasbo ipd. (prav tam: 37)

V kontekstu kastracije javnosti Glass Illka določene besede zamenja s kletvico »kurac«. Večkrat slišimo odzive na aktualno dogajanje s trditvami: »to je vse en kurac, naj gre vse v kurac ...«. V besedilu performansa pa je beseda »kurac« v besedilu uvrščena kot *lapsus linguae* na mestih, kjer zašpiči ravno prav, da v gledalcu znova vzbudi zanimanje v poplavi novic. V igralski umetnosti je sprožanje čustvenega doživljanja v poslušalcih osnovni in edini namen govornega interpreta. Igralec želi prepričati in navdušiti poslušalce za svojo govorno izvedbo, ki naj bi bila izvirna in bi izražala igralčevo stališče do govornega (Podbevšek 2013: 38). Če se znova navežem na Dolarja, ki pravi, da je knjižni jezik jezik vladajoče strukture, z vulgarizmom tako jeziku vladajočega razreda odvzamemo njegovo nevtralnost in damo besedo ljudstvu. Morda pa je to glas notranjega demona, ki nas na vsakem koraku spremlja kot senca ali angel varuh. Tako kot Sokratov zagovor pred sodiščem v *Apologiji*, kjer pravi, da se mu dogaja nekaj božanskega, nekakšen glas, ki ga spremlja že od otroških let. »Izvor tega glasu je nadnaraven, to je božanski glas, ki pa se oglašva v Sokratovi najintimnejši zavesti; kot najbolj notranji izhaja iz transcendentnega vira, je atopičen, paradoks spoja med znotraj in zunaj – in to je osnovna lastnost, ki jo bodo imeli vsi etični glasovi.« (Dolar 2003: 118)

Literatura

- ARISTOTEL, 2011: *Retorika*. Ljubljana: Šola retorike Zupančič&Zupančič, d. o. o.
- DIMNIK RIKIČ, Lucija, CELESTINA, Tomaž, 2019: *Pričakujemo lahko porast sovražnega govora*. Radio Slovenija: <https://www.radioprvi.rtv slo.si/2019/07/pricakujemo-lahko-porast-sovraznega-govora/> (Dostop: 1. 9. 2021).
- DOLAR, Mladen, 2003: *O glasu*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- DRUŠTVO NOVINARJEV SLOVENIJE: *Kodeks*. Društvo novinarjev Slovenije: <https://novinar.com/drustvo-novinarjev-slovenije/o-nas/dokumenti/kodeks/> (Dostop: 1. 9. 2021).
- G. C., G. K., 2021: *Vrhovno sodišče zavrnilo Janšo glede revizije sodbe zaradi razžalitve Eugeniye Carl*. MMC RTV SLO: <https://www.rtv slo.si/crna-kronika/vrhovno-sodisce-zavrnilo-janso-glede-revizije-sodbe-zaradi-razzalitve-eugenije-carl/594093> (Dostop: 1. 10. 2021).
- VIA NEGATIVA, 2021: <https://www.vntheatre.com/sl/projekti/zadnji-projekti/kastracija/> (Dostop: 1. 10. 2021).
- HUGHES, Geoffrey, 2010: *Political correctness: a history of semantics and culture*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- KERNIC, Boštjan, 2005: *Značilnosti političnega govora v totalitarni in demokratični družbi (na primeru slovenskih parlamentarnih govorov)*. *Jezik in slovnost* 50/5.
- LUKAN, Blaž, 2013. *Performativne pisave. Razprave o performansu in gledališču*. Maribor: Založba Aristej.
- LUKAN, Blaž, 2006: *Realno pri Jablanovcu. Osem projektov, osem opomb*. Ljubljana: Maska: <https://vntheatre.com/wp-content/uploads/2017/12/Realno-pri-Jablanovcu.pdf> (Dostop: 1. 9. 2021).
- Merriam-Webster*: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/political%20correctness> (Dostop: 1. 10. 2021).
- MOTL, Andrej, 2009: *Sovražni govor v slovenskih medijih na spletu. Diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- MOTL, Andrej, BAJT, Veronika, 2016: *Sovražni govor v Republiki Sloveniji: pregled stanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- PODBEVŠEK, Katarina, 2013: *Govornost literarnih besedil*. Maribor: Založba Aristej.
- PSE/MO/MO, 2021: *DZ ni podprl uvedbe glob za nedostojno vedenje*. Slovenska tiskovna agencija (STA): <https://www.sta.si/2946734/dz-ni-podprl-uedbe-glob-za-nedostojno-vedenje> (Dostop: 22. 9. 2021).
- PSE/MOZ, 2019: *Varuh Svetina kritičen do izjav poslanca SNS, poziva k izogibanju sovražnim izjavam*. Slovenska tiskovna agencija (STA): <https://www.sta.si/26585515/varuh-svetina-kriticen-do-izjav-poslanca-sns-poziva-k-izogibanju-sovraznim-izjavam> (Dostop: 1. 9. 2021).

- ŠKARIĆ, Ivo, 1996: *V iskanju izgubljenega govora*. Ljubljana: Pravljичno gledališče. *Ustava Republike Slovenije*: <https://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (Dostop: 1. 9. 2021).
- ZGONIK, Nadja (ur.), 2009: *Pojmovnik slovenske umetnosti po letu 1945. Pojmi, gibanja, skupine, težnje*. Ljubljana: Študentska založba in Inštitut ALUO (knjižna zbirka Koda). 222: <https://www.pojmovnik.si/koncept/performans/> (Dostop: 1. 10. 2021).